

45

Ἡ οἰκονομικὴ κρίση στὴν Ἑλλάδα

Δ.Π. Καράγιωργα

1. Ὁ Στασιμοπληθωρισμός: νέα μορφή κρίσης τοῦ καπιταλισμοῦ.

Ὁ καπιταλισμός βρίσκεται ἐδῶ καὶ κάμποσα χρόνια σὲ βαθειὰ κρίση. Ἐκδηλα συμπτώματα αὐτῆς τῆς κρίσης εἶναι ἡ οἰκονομικὴ ὑφεση (ἀνεργία) καὶ ὁ πληθωρισμός. Τὰ στατιστικὰ στοιχεῖα ἐπιβεβαιώνουν χωρὶς ἀμφιβολία αὐτὰ τὰ συμπτώματα: Ἡ ἀνεργία στὶς χώρες τοῦ Ο.Ο.Σ.Α. (περιλαμβάνει τίς χώρες τῆς Εὐρώπης, τῆς Βόρειας Ἀμερικῆς καὶ τὴν Ἰαπωνία) ἔφτασε τὸ 1976 στὰ 15 ἑκατ. ἀνθρώπους. Οἱ ἐπενδύσεις μένουν στάσιμες καὶ σὲ πολλές ἀπὸ τίς χώρες αὐτές ὅπως τὴν Ἀγγλία, τὴν Ἰταλία, τὸ Βέλγιο καὶ ἄλλες παρουσιάζουν μείωση τοῦ ἀπόλυτου ὄγκου τους. Ταυτόχρονα μὲ τὴν ὑφεση καὶ ἀνεργία στὶς καπιταλιστικές οἰκονομίες ἔχει ξεσπάσει ἀπὸ καιρὸ ἔντονος πληθωρισμός. Στὶς χώρες τοῦ Ο.Ο.Σ.Α. οἱ τιμές ἀνεβαίνουν μὲ ρυθμὸ 9% τὸ χρόνο καὶ στὴν Εὐρώπη ὁ ρυθμὸς τοῦ πληθωρισμοῦ ξεπερνάει τὸ 12%.

Ἡ ταυτόχρονη ἐμφάνιση ὑφησης (ἀνεργίας) καὶ πληθωρισμοῦ εἶναι μιὰ καινούργια μορφή κρίσης τοῦ καπιταλισμοῦ, πού εἶναι γνωστὴ μὲ τὸν ὄρο στασιμοπληθωρισμός. Αὐτὸ τὸ φαινόμενο ὄχι μόνο δὲν μπορεῖ νὰ τὸ ἐρμηνέψει ἡ κρατοῦσα ἀναθεωρημένη νεοκλασικὴ θεωρία τοῦ Κέϋνς, ἀλλὰ λογικὰ τὸ ἀποκλείει. Σύμφωνα μὲ τὴ θεωρία αὐτή, ὅταν ἡ οἰκονομία ὑποφέρει ἀπὸ ὑφεση σημαίνει ὅτι ἔχει ἀργούσα παραγωγικὴ δυναμικότητα καὶ ἄρα εἶναι λογικὰ ἀδύνατη ἡ ἐκδήλωση πληθωρισμοῦ. Ὅταν πάλι πάσχει ἀπὸ πληθωρισμὸ σημαίνει ὅτι ἀπασχολοῦνται ὁλοκληρωτικὰ τὰ μέσα παραγωγῆς καὶ ἡ ἐργατικὴ δύναμη καὶ ἄρα εἶναι λογικὰ ἀδύνατο νὰ ὑπάρχει ὑφεση καὶ ἀνεργία. Ὅμως τὸν τελευταῖο καιρὸ βλέπουμε ὅτι οἱ καπιταλιστικὲς οἰκονομίες ὑποφέρουν ταυτόχρονα ἀπὸ ὑφεση καὶ πληθωρισμὸ καὶ μάλιστα τὸ φαινόμενο αὐτὸ τείνει νὰ πάρει μόνιμο χαρακτήρα. Αὐτὴ ἡ οἰκονομικὴ κρίση βάζει γιὰ μιὰ ἀκόμη φορὰ σὲ σκληρὴ δοκιμασία τὴ λογικὴ τῆς Νεοκλασικῆς Θεωρίας.

Για την έρμηνεία του στασιμοπληθωρισμού, της νέας αυτής μορφής κρίσης που μαστιάζει σήμερα τον καπιταλισμό, χρειάζεται να γίνει σοβαρή θεωρητική και έμπειρική έρευνα. Μία έντελώς πρόχειρη εξήγηση που θα μπορούσε να δοθεί, με δύο λόγια, έδω είναι ή παρακάτω: Στη σημερινή φάση του μονοπωλιακού καπιταλισμού, ή πραγματοποίηση ενός ρυθμού ανάπτυξης της καπιταλιστικής οικονομίας που να εξασφαλίζει πλήρη απασχόληση και κάποια συνοχή στο σύστημα εξαρτάται βασικά από τις αποφάσεις για επενδύσεις των μεγάλων μονοπωλιακών συγκροτημάτων. Αντίθετα με ό,τι συνέβαινε με την ανταγωνιστική επιχείρηση στη φάση του ανταγωνιστικού καπιταλισμού, ή μονοπωλιακή επιχείρηση σήμερα δεν αποφασίζει να προχωρήσει σε νέες επενδύσεις αν τό κράτος δεν της έγυνηθεί από τά πριν σίγουρο ποσοστό κέρδους με τούς παρακάτω κυρίως τρόπους. α) Ν' αφήνει τά μονοπώλια ελεύθερα ν' αυξάνουν τίς τιμές των προϊόντων τους ώστε να εξασφαλίζουν τό πασοστό κέρδους που θέλουν για να επέκτεινουν την επενδυτική τους δραστηριότητα, β) Τό κράτος να προβλέπει διάφορες παραχωρήσεις (έπιδοτήσεις, επιχορηγήσεις, χαμηλότοκα δάνεια, φορολογικές απαλλαγές, έργα ύποδομής) ώστε να εξασφαλίζει τό ποσοστό κέρδους που θέλουν κάθε φορά τά μονοπώλια για να παρακινηθούν ν' αναλάβουν νέες επενδύσεις και γ) Τό κράτος να παρεμβαίνει στην αγορά εργασίας για να συγκρατεί τίς αυξήσεις του εργατικού ήμερομισθίου σε όρια που δεν θα μειώναν τό ποσοστό κέρδους που έχουν προαποφασίσει τά μονοπώλια για τίς νέες επενδύσεις που θα κάνουν.

Τό καπιταλιστικό κράτος, βέβαια, δεν εμποδίζει ουσιαστικά τά μονοπώλια ν' ανεβάσουν τίς τιμές και να προκαλούν έτσι πληθωρισμό. Καί σχεδόν σ' όλες τίς χώρες θεσμοθετεί γι' αυτά όλοένα και μεγαλύτερες παραχωρήσεις τίς όποιες καλύπτει με φόρους που μετακυλίνουν στίς τιμές, τίς αυξάνουν ακόμη περισσότερο και επιταχύνουν έτσι τον πληθωρισμό. Όμως ή ύψωση των τιμών από τίς δύο αυτές αιτίες μειώνει την αγοραστική δύναμη του εργατικού ήμερομισθίου και προκαλεί έντονη την αντίδραση της εργατικής τάξης. Οι εργάτες ζητούν αύξηση του ήμερομισθίου για ν' αντισταθμίσουν την αγοραστική δύναμη που χάνουν με τό πληθωρισμό. Σε προγενέστερες περιόδους όταν τό εργατικό κίνημα δεν ήταν αρκετό οργανωμένο και ισχυρό τό κράτος κατόρθωνε να μπλοκάρει αυτές τίς αυξήσεις του εργατικού μισθού και τά μονοπώλια εξασφάλιζαν έτσι τό ποσοστό κέρδους που απαιτούσαν για τίς νέες επενδύσεις μειώνοντας τή μερίδα των εργατών στη διανομή. Σήμερα όμως που τό εργατικό κίνημα είναι αρκετά ισχυροποιημένο, κυρίως στην Εύρώπη, τό κράτος δύσκολα μπορεί να μπλοκάρει τίς αυξήσεις που ζητούν οι εργάτες για ν' αντισταθμίσουν την αγοραστική δύναμη που χάνουν με τό πληθωρισμό. Με άπεργίες και άλλες μορφές άγώνα τίς αυξήσεις αυτές τελικά τίς παίρνουν. Άλλά τότε, παρόλο τον πληθωρισμό που προκαλούν τά μονοπώλια με την ύψωση των τιμών και τό κράτος με την αύξηση των φόρων δεν καταφέρνουν να εξασφαλίσουν τό ποσοστό κέρδους που απαιτούν για να κάνουν νέες επενδύσεις. Στην προσπάθειά τους να πετύχουν τό επιθυμητό αυτό ποσοστό κέρδους τά μονοπώλια ρίχνουν τίς αυξήσεις του εργατικού μισθού στίς τιμές και προκαλούν νέες αντιδράσεις και διεκδικήσεις της εργατικής τάξης για αυξήσεις. Αρχίζει λοιπόν μία σπειροειδής πληθωρική διαδικασία κερδών-τιμών-μισθών χωρίς ταυτόχρονα να γίνεται επενδύσεις. Έτσι φτάνουμε σε μία κατάσταση στασιμοπληθωρισμού. Γίνεται φανερό από τά παραπάνω ότι τή μορφή αυτή οικονομικής κρίσης προκαλεί τό μονοπωλιακό κεφάλαιο στη προσπάθειά του ν' αναστρέψει

τή διαδικασία διανομής και ν' αύξησει τή μερίδα του στο Εισόδημα σέ βάρος τής έργατικής τάξης και των μικροαστικών στρωμάτων του πληθυσμού.

2. 'Η οικονομική κρίση στην 'Ελλάδα.

Στήν 'Ελλάδα ή οικονομική κρίση ξέσπασε άνοιχτά τό 1973 μέ μιά άπότομη αύξηση των τιμών πού ξεπέρασε τό 30%. 'Η κρίση είναι τής 'ίδιας μορφής μ' αυτή πού έχουν οι άλλες καπιταλιστικές χώρες, παρουσιάζει όμως όρισμένες ιδιαιτερότητες πού σχετίζονται μέ τόν έξαρτημένο χαρακτήρα τής ελληνικής οικονομίας. Έκδηλα συμπτώματα τής κρίσης είναι και έδώ ό πληθωρισμός και ή ύφεση κυρίως στή βιομηχανία.

Παρακάτω δίνουμε όρισμένα στοιχεία πού δείχνουν τήν έκταση τής κρίσης και διατυπώνουμε μερικές σκέψεις γιά τά αίτια και τίς συνέπειές της.

α. 'Ο πληθωρισμός: 'Ο πληθωρισμός πού ξέσπασε τό 1973 συνεχίστηκε όλόκληρη τή μεταδικτατορική περίοδο μέχρι και σήμερα μέ έντονο ρυθμό. 'Από τό Δεκέμβρη του 1974 μέχρι τόν 'Ιούλη του 1977 ό τιμάριθμος των καταναλωτή αύξήθηκε κατά 37%. 'Από τά στοιχεία πού υπάρχουν προκύπτει ότι κάθε χρόνο οι τιμές των προϊόντων και υπηρεσιών πού καταναλώνει τό νοικοκυριό αύξάνουν γύρω στό 13%. 'Η αύξηση αυτή είναι μεγαλύτερη από τή μέση αύξηση των τιμών στις χώρες του Ο.Ο.Σ.Α.

'Από πρόχειρους ύπολογισμούς προκύπτει ότι από τό 1973 πού άρχισε ό πληθωρισμός μέχρι τώρα έχει έξανεμίσει τή μισή και παραπάνω αύξηση του βιομηχανικού ήμερομισθίου και τό μεγαλύτερο μέρος τής αύξησης των άμοιβών και εισοδημάτων πού παίρνουν άλλες κατηγορίες εργαζομένων. 'Εξάλλου ό πληθωρισμός φαίνεται ότι έχει προκαλέσει και σοβαρή μετατόπιση πλούτου. Οι καταθέσεις ταμειευτηρίου και προθεσμίας πού σέ μεγάλο ποσοστό άνήκουν στά μικρά και μεσαία στρώματα του πληθυσμού έχουν χάσει από τόν πληθωρισμό στή περίοδο 1973-1976 άξία πού ύπολογίζεται πάνω από 25 δισεκ. δραχ. Τήν άπώλεια αυτή πλούτου των μικροκαταθετών καρτώνεται τό μεγάλο κεφάλαιο πού δανείζεται τίς καταθέσεις από τίς τράπεζες.

'Ερευνες γιά τά αίτια του πληθωρισμού στή χώρα δέν έχουν γίνει (ή δέν έχουν δημοσιευτεί) από τίς κρατικές ύπηρεσίες μελετών ή από άλλους έρευνητές. 'Εκείνο πάντως πού μπορούμε νά πούμε μέ βεβαιότητα είναι ότι ό πληθωρισμός, πού έχει ξεσπάσει τά τελευταία χρόνια, δέν όφείλεται σέ ύπερβολική ζήτηση πού σέ παλαιότερες περιόδους (1948-1956) ήταν ή βασική αίτία του πληθωρισμού στή χώρα. 'Από τά στατιστικά δεδομένα προκύπτει ότι τά στοιχεία πού συνθέτουν τήν ένεργό ζήτηση (κατανάλωση, επένδυση, δημόσιες δαπάνες) δέν αύξάνονται τά τελευταία χρόνια μέ ρυθμό ταχύτερο από προγενεστέρους περιόδους. 'Ορισμένα μάλιστα από τά στοιχεία αυτά, όπως είναι οι δημόσιες επενδύσεις και οι επενδύσεις στή βιομηχανία παρουσιάζουν στασιμότητα ή και άπόλυτη μείωση του όγκου τους. 'Αν λοιπόν κανείς αποκλείσει τήν ύπερβάλλουσα ζήτηση, θά πρέπει νά αναζητήσει τούς παράγοντες πού προκαλούν και προωθούν τόν πληθωρισμό στήν πλευρά του κέρδους και του κόστους.

'Αν και δέν υπάρχουν στατιστικά στοιχεία γιά τά κέρδη (ένω τηρούνται πλήρη στοιχεία γιά τούς μισθούς) από ένδείξεις προκύπτει ότι οι μεγάλες έμπορικές

εταιρείες, κυρίως οι εισαγωγικές, πραγματοποιούν τα τελευταία χρόνια υπέρογκα κέρδη. Από πρόχειρη έρευνα στους ισολογισμούς των ανωνύμων εμπορικών εταιρειών που δημοσιεύονται στις εφημερίδες παρατηρεί κανείς ότι τα κέρδη στις περισσότερες από αυτές κυμαίνονται μεταξύ 20 και 120%. Σ' αυτή την ένδειξη μπορεί να στηριχτεί η διαπίστωση ότι η ανεξέλεκτη κερδοσκοπία του μεγάλου εμπορικού κεφαλαίου είναι ένας από τους βασικούς παράγοντες που προκαλεί τον πληθωρισμό στη χώρα.

Εξάλλου, τον πληθωρισμό προκαλεί ως ένα βαθμό και η μερίδα του βιομηχανικού κεφαλαίου με την απεγνωσμένη προσπάθεια που κάνει για να διατηρήσει τα ύψηλά ποσοστά κέρδους που είχε εξασφαλίσει στο παρελθόν. Πράγματι στην περίοδο 1967-1973 η δικτατορία είχε εξασφαλίσει στο βιομηχανικό κεφάλαιο ύψηλα ποσοστά κέρδους και με γενναιόδωρες παραχωρήσεις σ' αυτό, αλλά κυρίως με την καθήλωση του πραγματικού ήμερομισθίου πολύ κάτω από την αύξηση της παραγωγικότητας. Ενώ η παραγωγικότητα στη βιομηχανία την περίοδο 1967-1973 αυξήθηκε κατά 56% τα πραγματικά ήμερομισθία αυξήθηκαν μόνο κατά 31% επειδή ακριβώς τα είχε μπλοκάρει η δικτατορία. Σήμερα, λοιπόν, οι εργάτες ζητάνε ν' αυξηθεί το πραγματικό ήμερομισθιο τουλάχιστο στο ποσοστό που χρειάζεται για ν' ανακτήσουν και πάλι το κομμάτι εκείνο από τη μερίδα τους στο Εισόδημα που σφετερίστηκαν οι βιομήχανοι στη διάρκεια της δικτατορίας. Αυτό βέβαια θα μειώνει τα ύψηλά ποσοστά κέρδους του βιομηχανικού κεφαλαίου αν οι βιομήχανοι άφηναν σταθερές τις τιμές. Οι βιομήχανοι λοιπόν, προκειμένου να διατηρήσουν άμειωτα τα ύψηλά ποσοστά κέρδους, σέ κάθε αύξηση του ήμερομισθίου ύψώνουν τις τιμές και προκαλούν έτσι πληθωρισμό.

Τέλος, ένας άλλος παράγοντας που συντελεί στον πληθωρισμό σχετίζεται με την αύξηση του κόστους που προκαλούν οι ύψωμένες τιμές των εισαγομένων πρώτων ύλων και άλλων εμπορευμάτων. Από στοιχεία που υπάρχουν προκύπτει ότι η μέση αξία των εισαγομένων ανέβηκε κατά 19% τό 1975, κατά 12% τό 1976 και κατά 14% τό πρώτο τρίμηνο του 1977. Μπορούμε, λοιπόν, να πούμε ότι ως ένα βαθμό ο πληθωρισμός στη χώρα μας είναι εισαγόμενος και σχετίζεται με τη μεγάλη εξάρτηση της ελληνικής οικονομίας από τις ξένες αγορές.

β. Η οικονομική στασιμότητα: Ταυτόχρονα με τον πληθωρισμό, βασικό σύμπτωμα της κρίσης που μαστίζει τη χώρα είναι η στασιμότητα στους δυναμικούς κυρίως κλάδους της οικονομίας όπως είναι η βιομηχανία. Οι βιομηχανικές επενδύσεις, που είναι ο σημαντικότερος παράγοντας διαρθρωτικών αλλαγών για την ανάπτυξη της χώρας παρουσιάζουν την τελευταία τριετία όχι απλώς στασιμότητα αλλά σοβαρή μείωση του όγκου τους. Συγκεκριμένα οι βιομηχανικές επενδύσεις μειώθηκαν κατά 12,4% τό 1974, κατά 4% τό 1976 και για ολόκληρο τό 1977 προβλέπεται ότι δέν θά ξεπεράσουν τό επίπεδο του 1976.

Οι βραχυχρόνιες συνέπειες αυτής της μείωσης θά εμφανιστούν στην παραγωγή και απασχόληση με κάποια χρονική υστέρηση. Έτσι στά επόμενα χρόνια θά πρέπει νά περιμένει κανείς μείωση της βιομηχανικής παραγωγής και απασχόλησης ίσως δέ και ανεργία. Μάλιστα τα πρώτα σημάδια σότης της εξέλιξης έχουν ήδη εμφανιστεί: Στό πρώτο εξάμηνο του 1977 η βιομηχανική παραγωγή παρουσίασε σημαντική επιβράδυνση. Ο αυξητικός ρυθμός της έπεσε ραγδαία από 9,8% τό α' εξάμηνο του 1976 σέ 1,4% τό α' εξάμηνο του 1977. Άλλά η μείωση αυτή της παραγωγής θά έχει και μιά άλλη δυσάρεστη βραχυχρόνια

συνέπεια. Θά μειώσει την προσφορά βιομηχανικών προϊόντων στην αγορά με συνέπεια την πάρα πέρα ύψωση των τιμών και την επιτάχυνση του πληθωρισμού. Σοβαρότερες όμως, θά είναι οι μακροχρόνιες συνέπειες της επενδυτικής αυτής αδράνειας. Έπιβραδύνεται ο ρυθμός οικονομικής ανάπτυξης και δέν γίνονται οι αναγκαίες διαρθρωτικές αλλαγές στην οικονομία που θά τής επτρέψει ν' αντέξει στον ανταγωνισμό που θ' αντιμετωπίσει ή ελληνική βιομηχανία σέ μιά ένδεχόμενη ένταξη τής χώρας στην Κοινή Αγορά.

Γιά νά εξηγήσουμε αυτή τή σοβαρή ύφεση στή βιομηχανία, θά πρέπει νά εξετάσουμε πρώτα γιατί δέν κάνουν επενδύσεις οι Έλληνες βιομήχανοι και δεύτερο γιατί τό ξένο κεφάλαιο έχει άναστείλει τά τελευταία χρόνια τήν εισβολή του στή χώρα.

Οι Έλληνες βιομήχανοι από άνέκαθεν παρουσιάζουν έγγενή άνικανότητα και άδυναμία ν' αναλάβουν μεγάλες αυτόνομες επενδύσεις σέ νέους κλάδους (έκμετάλλευση μεταλλευμάτων, βιομηχανίες ύποπροϊόντων, βιομηχανίες ύψηλης τεχνολογίας) που συντελούν στήν αναδιάρθρωση τής οικονομίας και έξασφαλίζουν αυτοδύναμη ανάπτυξη. Έκείνο που μπορούν νά κάνουν και έκαναν σ' όλη τή μεταπολεμική περίοδο είναι νά επενδύσουν στους παραδοσιακούς κλάδους τής ελληνικής βιομηχανίας (κλωστούφαντουργία, τρόφιμα-ποτά, καπνοβιομηχανία κ.ά.) και μάλιστα μόνο ύστερα από γενναιόδωρες παραχωρήσεις του κράτους. Αυτή άκριβώς ή άνικανότητα των Έλλήνων βιομηχάνων είναι ή βασική αίτία που οι βιομηχανικές επενδύσεις παρουσιάζουν σχεδόν πάντοτε τάση πρός στασιμότητα. Στή δωδεκαετία 1949-1961 μένουν στάσιμες στό χαμηλό επίπεδο των 2,5 δισ. δραχ. (1,5% του έθνικού προϊόντος), στήν περίοδο 1967-1974 πέφτει ο αύξητικός τους ρυθμός και στά τρία τελευταία χρόνια μειώνεται ο άπόλυτος όγκος τους. Μόνη έξαίρεση είναι ή περίοδος 1962-1966 που τό κράτος ανοίγει διάπλατα τίς πόρτες στό ξένο έκμεταλλευτικό κεφάλαιο. Αυτό τό κεφάλαιο μέ δικές του ή μέ έλεγχόμενες ελληνικές εταιρείες πραγματοποίησε τίς μεγαλύτερες, που έγιναν μεταπολεμικά, βιομηχανικές επενδύσεις σέ νέους κλάδους παραγωγής (άλουμίνιο, πετροχημικά, διύλιση κ.ά.). Έτσι σ' αυτή τήν περίοδο οι βιομηχανικές επενδύσεις αύξάνουν μ' ένα ρυθμό ύπερβολικά ύψηλό που προσεγγίζει τό 30% τό χρόνο. Στήν περίοδο τής δικτατορίας που άκολουθεί, ο ρυθμός πέφτει, αλλά όχι χαμηλά, έπειδή τό ξένο κεφάλαιο περιορίζεται μόνο σέ έπεκτάσεις των μεγάλων μονάδων που είχε εγκαταστήσει τά προηγούμενα χρόνια.

Άλλά γιά νά μπάσουν οι ξένες εταιρείες τεχνολογία και νά επενδύσουν κεφάλαια στους νέους αυτούς κλάδους παραγωγής και έπίσης γιά νά επενδύσουν οι Έλληνες βιομήχανοι στίς παραδοσιακές βιομηχανίες άπαίτησαν από τό κράτος νά τους έγγυηθεί ύψηλά ποσοστά κέρδους μέ μέτρα πολιτικής που έρριξαν όλο σχεδόν τό βάρος αυτής τής έκβιομηχάνισης στίς πλάτες τής έργατικής τάξης και των μικροαστικών στρωμάτων του πληθυσμού. Σ' όλόκληρη τή μεταπολεμική περίοδο οι κυβερνήσεις τής Δεξιάς θεσπίζουν όλοένα και περισσότερο γενναιόδωρες παραχωρήσεις στό ελληνικό και ξένο μονοπωλιακό κεφάλαιο. (πλήθος φορολογικές άπαλλαγές, έπιδοτήσεις τόκων, έπιχορηγήσεις επενδύσεων, έπιδοτήσεις ήλεκτρικού ρεύματος κ.ά.). Τους πόρους γι' αυτές τίς παραχωρήσεις οι κυβερνήσεις αυτές άποσπούν μέ τό φορολογικό μηχανισμό του κράτους (κυρίως μέ τήν έμμεση φορολογία) από τήν έργατική τάξη, τήν άγροτιά και τά μικρομεσαία άστικά στρώματα. Υπολογίζεται ότι τό βάρος από

τά κάθε λογής «κίνητρα» και επιδοτήσεις στο μεγάλο κεφάλαιο ξεπερνάει τα 12 δισ. δραχ. το χρόνο ενώ οι επενδύσεις που κάνουν οι βιομήχανοι με δικά τους κεφάλαια είναι μόνο 8,5 δισ. δραχ. 'Ακόμη, τό κράτος σ' όλη αυτή τήν περίοδο πραγματοποιεί ένα τεράστιο όγκο έργων ύποδομής που τά περισσότερα είναι συμπληρωματικά τών επενδύσεων που κάνουν οι βιομήχανοι, καλύπτοντας έτσι ένα μέρος του κόστους παραγωγής τους και αύξάνοντας αντίστοιχα τό ποσοστό κέρδους τους. Τό βάρος όμως γιαυτά τά έργα δέν καλύπτεται από τούς βιομηχάνους, που ίδιοποιούνται τό αύξημένο κέρδος, αλλά αυτό τό βάρος κοινωνικοποιείται από τό κράτος και πέφτει στο μεγαλύτερο μέρος του στις πλάτες τών εργαζομένων μέσω συνεχών αύξήσεων τής ζμμεσης φορολογίας. Τέλος, τό σπουδαιότερο, ίσως, μέτρο μέ τό όποίο οι κυβερνήσεις τής Δεξιιάς έγγυήθηκαν ύψηλά ποσοστά κέρδους στο έλληνικό και ξένο κεφάλαιο είναι ή συγκράτηση σέ χαμηλά επίπεδα του εργατικού ήμερομισθίου. 'Αν εξαιρέσει κανείς μικρά χρονικά διαστήματα, σ' όλόκληρη τή μεταπολεμική περίοδο οι αύξήσεις του εργατικού μισθού ήταν μικρότερες από τήν αύξηση τής παραγωγικότητας. 'Από τή λήξη του πολέμου μέχρι τό 1950 τά εισοδήματα τών εργατών είχαν κυριολεκτικά ξαναμιστεϊ από τόν ύπερπληθωρισμό τής περιόδου εκείνης. Στήν περίοδο 1950-1955 τά κατώτατα όρια τών μισθών και ήμερομισθίων αύξάνουν κατά 15% τό χρόνο, αλλά ή αύξηση αυτή δέν καλύπτει παρά ένα έντελώς ελάχιστο τμήμα από τήν αγοραστική δύναμη που έχασαν σ' αυτή και τήν προηγούμενη περίοδο. Στή δεκαεπενταετία 1961-1974, για τήν όποία υπάρχουν διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία, ή αύξηση του πραγματικού εργατικού μισθού είναι μικρότερη από τήν αύξηση τής παραγωγικότητας.

Σήμερα, ύστερα από τίς άλλοεπάλληλες αύξήσεις τής τιμής του πετρελαίου και τών πρώτων ύλών, οι παραπάνω παραχωρήσεις που κάνει τό κράτος δέν φτάνουν για νά έγγυηθούν στις ξένες εταιρείες τό ποσοστό κέρδους που απαιτούν για νά μπάσουν τεχνολογία και νά επενδύσουν κεφάλαια στην χώρα. Για τόν ίδιο λόγο οι 'Ελληνες βιομήχανοι δέν αναλαμβάνουν νέες επενδύσεις στους παραδοσιακούς βιομηχανικούς κλάδους. Αύτός φαίνεται νά είναι ό βασικότερος λόγος που έξηγει τήν επενδυτική αδράνεια. Κάτω από αυτές τίς συνθήκες τά ξένα μονοπώλια απαιτούν από τό έλληνικό κράτος μεγαλύτερες παραχωρήσεις και άυστηρότερη πολιτική μισθών για ν' αναλάβουν μεγάλες επενδύσεις που μόνο αυτές μπορούν νά βγάλουν τή βιομηχανία από τήν ύφεση. Τά ίδια απαιτούν και οι 'Ελληνες βιομήχανοι για νά κάνουν επενδύσεις στους παραδοσιακούς κλάδους. Θα πρέπει έδω νά σημειωθεί ότι δέν είναι τό ζήτημα τής έγγύησης ύψηλου ποσοστού κέρδους ό μόνος λόγος τής επενδυτικής αδράνειας. 'Υπάρχουν και μερικοί συγκυριακοί λόγοι: 'Η έπιφυλακτικότητα και άβεβαιότητα που δημιουργεί στους βιομηχάνους ή άναμονή ένταξης τής χώρας στην Κοινή 'Αγορά είναι ένας σοβαρός λόγος. 'Επίσης ή τεταμένη κατάσταση στο Αιγαίο και τήν Κύπρο. Τέλος ή πολιτική συγκράτησης τών εισοδημάτων τών μεγάλων στρωμάτων του πληθυσμού που εφαρμόζει ή κυβέρνηση έχει δημιουργήσει κυρίως στους 'Ελληνες βιομηχάνους δυσμενείς προσδοκίες για τήν εξέλιξη τής ζήτησης τών προϊόντων τους.

3. 'Η οικονομική πολιτική τής κυβέρνησης Καραμανλή.

Μπροστά σ' αυτή τήν κατάσταση ή μεταδικτατορική Κυβέρνηση Καραμανλή προσπάθησε νά μεθοδεψει τήν αντιμετώπιση τής οικονομικής κρίσης μέ μέτρα

πού νά ρίχνουν τό βάρος στην εργατική τάξη, τούς αγρότες καί άλλα μικροαστικά στρώματα του πληθυσμού.

Πρώτα απ' όλα όταν ανέλαβε την έξουσία αναγνώρισε καί διατήρησε τό καθεστώς των προκλητικά μεγάλων παραχωρήσεων καί προνομίων πού είχε δώσει ή δικτατορία στό έλληνικό καί ξένο κεφάλαιο. Δέν μπόρεσε όμως παρά τούς έκβιασμούς των βιομηχάνων (άπεργία έπενδύσεων) νά προχωρήσει σέ μεγαλύτερες παραχωρήσεις καί προνόμια κυρίως γιά δυό λόγους: Πρώτο, γιατί ή κάλυψη των αύξημένων παροχών στό μεγάλο κεφάλαιο θ' άπαιτούσε σημαντική αύξηση του φορολογικού βάρους τής εργατικής τάξης καί των μικρομεσαίων μερίδων τής άστικής τάξης πού ήδη έχουν υπέρμετρα επιβαρυνθεί μέ φόρους γιά την κάλυψη των αύξημένων άμυντικών δαπανών, καί δεύτερο γιατί άμέσως μετά τή δικτατορία ή αντίδραση του έλληνικού λαού γιά την προνομιακή μεταχείριση του μεγάλου κεφαλαίου ήταν έντονη.

Παράλληλα ή Κυβέρνηση Καραμανλή προσπάθησε μέ διάφορες μεθοδεύσεις νά μπλοκάρει την αύξηση του εργατικού μισθού καί των αγροτικών εισοδημάτων (τιμές αγροτικών προϊόντων). Έπικαλέστηκε την ανάγκη εφαρμογής πολιτικής λιτότητας γιά την καταπολέμηση του πληθωρισμού καί την κάλυψη των αύξημένων άμυντικών δαπανών καί έφτασε σέ πολλές περιπτώσεις στό σημείο νά χρησιμοποιήσει καί αυτόν άκόμη τόν καταπιεστικό μηχανισμό του κράτους (άστυνομία-δικαστήρια) γιά νά σταματήσει τούς διεκδικητικούς αγώνες τής εργατικής τάξης καί των αγροτών. Άλλά όπως είπαμε στην άρχή ή άντεργατική πολιτική τής δικτατορίας είχε καθηλώσει τό εργατικό ήμερομίσθιο σέ άπαραδέκτα χαμηλά επίπεδα. Στή διάρκεια τής δικτατορίας ή προσαρμογή του πραγματικού ήμερομισθίου ήταν κατά 25 έκατοστιαίες μονάδες μικρότερη από την αύξηση τής παραγωγικότητας μέ συνέπεια νά μειωθεί σημαντικά ή μερίδα των εργατών στή διανομή του εισοδήματος. Έτσι μετά τή δικτατορία ή εργατική τάξη άπαλλαγμένη κάπως από την άστυνομική καταπίεση καί τρομοκρατία άρχισε νά διεκδικεί τουλάχιστον τό κομμάτι εκείνο από τή μερίδα της πού είχε σφετεριστεί τό μεγάλο κεφάλαιο στή διάρκεια τής δικτατορίας. Η αντίδραση τής κυβέρνησης Καραμανλή σ' αυτό τό αίτημα ήταν τόσο έντονη πού παρόλους τούς σκληρούς άπεργιακούς αγώνες ή εργατική τάξη δέν κατόρθωσε ν' ανακτήσει ολόκληρη την άπώλεια του εισοδήματός της. Στήν περίοδο 1974-1976 τό πραγματικό ήμερομίσθιο αύξήθηκε βέβαια κατά 12 ποσοστιαίες μονάδες πάνω από την αύξηση τής παραγωγικότητας (αύξηση πραγματικού ήμερομισθίου 24%, αύξηση παραγωγικότητας 12%) δέν κάλυψε όμως την άπώλεια του εργατικού εισοδήματος τής περιόδου 1967-1973 πού όπως είπαμε φτάνει τό 25%. Άν λάβει κανείς υπόψη ότι ο τιμάριθμος άνεβαίνει μέ ρυθμό 13%, οι εργάτες πρέπει νά πάρουν αύξηση γύρω στό 25% γιά νά ανακτήσουν τουλάχιστον τή μερίδα πού είχαν στή διανομή του εισοδήματος πριν από τή δικτατορία.

Από τά παραπάνω βγαίνει ότι ή Κυβέρνηση Καραμανλή, παρόλο ότι ήθελε, δέν μπόρεσε νά κάνει μεγαλύτερες παραχωρήσεις στό κεφάλαιο ούτε νά καθηλώσει τά εργατικά μεροκάματα ώστε νά διασφαλίσει τά ύψηλά ποσοστά κέρδους πού άπαιτούσαν τά μονοπώλια γιά νά κάνουν νέες επενδύσεις. Έτσι ή επενδυτική άδράνεια συνεχίζεται. Η Κυβέρνηση Καραμανλή προσπάθησε καί μ' ένα άλλο τρόπο ν' άντιμετωπίσει την επενδυτική αυτή άδράνεια των βιομηχάνων: Σύστησε ένα φορέα (ΕΛΕΜΒΕ) στον όποιο συμμετέχει τό τραπεζικό κεφάλαιο καί τό κράτος, γιά ν' αναλάβει μεγάλες επενδύσεις στην έκμετάλλευση του

δρυκτού πλούτου της χώρας και σέ άλλους βασικούς κλάδους στους οποίους οι ιδιώτες επιχειρηματίες αδυνατούν να επενδύσουν. Η αντίδραση της μερίδας του βιομηχανικού κεφαλαίου σ' αυτή την ενέργεια της Κυβέρνησης ήταν οξύτατη και ανάγκασε μάλιστα κυβερνητικό παράγοντα να δηλώσει ότι οι βιομηχανικές μονάδες που θα ιδρυθούν από την ΕΛΕΜΒΕ θα παραχωρηθούν στους ιδιώτες επιχειρηματίες, τακτική που είχε ακολουθήσει η 'Ιαπωνία στα πρώτα στάδια της βιομηχανικής της ανάπτυξης. "Υστερα απ' αυτή την αντίδραση η ΕΛΕΜΒΕ έμεινε στά χαρτιά.

"Έτσι στα τρία χρόνια που πέρασαν η Κυβέρνηση Καραμανλή δέν μπόρεσε να βγάλει την οικονομία από την κρίση ή τουλάχιστον να ελαχιστοποιήσει τις συνέπειές της. Τουτό είναι αποτέλεσμα της έλλειψης προγραμματισμού και αναπτυξιακής πολιτικής. "Όλο τό βάρος δόθηκε στην αντιμετώπιση των βραχυχρονίων έξελιξεων, ενώ παραμελήθηκαν διαρθρωτικά και μακροχρόνια προβλήματα της οικονομίας. "Απόδειξη αποτελεί τό γεγονός ότι γιά να τονώσει την έσωτερική ζήτηση κατέφυγε στον οικοδομικό τομέα ενώ γιά την προώθηση των παραγωγικών επενδύσεων περιορίστηκε άπλως σέ ήμίμετρα, που τις περισσότερες φορές έξανεμίσθηκαν, χωρίς κανένα θετικό αποτέλεσμα. "Εν τώ μεταξύ όμως οι πιέσεις του μεγάλου κεφαλαίου στην Κυβέρνηση γιά μεγαλύτερες παραχωρήσεις και αύστηρή πολιτική στον έργατικό μισθό έντεινονται. Μέ την άποχή από τις επενδύσεις και την ύψωση των τιμών τό μονοπωλιακό κεφάλαιο βουλιάζει την οικονομία σέ όλοένα βαθύτερη κρίση. "Όμως ή Κυβέρνηση παρά τις προθέσεις της (δηλώσεις Παπαληγούρα γιά νέο σχέδιο κινήτρων) δέν μπορεί πρίν από τις εκλογές να εφαρμόσει την παραπάνω πολιτική που θέλει τό μεγάλο κεφάλαιο γιατί θα άποκαλυφθεί ό αντίλαϊκός χαρακτήρας της και θα χάσει σημαντικό μέρος από τά μικροαστικά στρώματα. "Η αντιμετώπιση λοιπόν της οικονομικής κρίσης μέ αντίλαϊκά μέτρα είναι ένας από τους λόγους που ή Κυβέρνηση έπισπεύδει τις εκλογές.

4. Μερικές Προτάσεις.

Στην οικονομική πολιτική της Δεξιός, θα μπορούσε ν' αντιπαρετεθεί μία πολιτική που θα έβγαζε την οικονομία από την κρίση και θα προωθούσε την ανάπτυξη χωρίς να φορτώνει μεγάλα βάρη στό λαό γιά να καρπώνεται ύψηλά κέρδη τό μεγάλο κεφάλαιο. "Η έναλλακτική αυτή πολιτική είναι άπλως συγκυριακή (δέν σκοπεύει ν' αλλάξει δομές) και είναι έφικτή μέσα στα πλαίσια του σημερινού κοινωνικού σχηματισμού. Οι γενικές κατευθύνσεις αυτής της πολιτικής είναι οι παρακάτω:

α. Γιά τή βιομηχανική ανάπτυξη:

Δέν είναι λογικό οι επενδύσεις στή βιομηχανία, στον πιό δυναμικό κλάδο της οικονομίας ν' αφήνονται μοιρολατρικά στις διαθέσεις μερικών έλλήνων και ξένων ιδιωτών. "Η βιομηχανική ανάπτυξη δέν είναι υπόθεση των βιομηχάνων. Είναι υπόθεση του λαού. Γιά αντικειμενικούς καθαρά λόγους τό ίδιωτικό κεφάλαιο, έλληνικό και ξένο, δέν μπορεί να βγάλει την οικονομία από την κρίση και να προωθήσει τή βιομηχανική ανάπτυξη. Οι λόγοι είναι κυρίως δύο: Πρώτο γιατί οι έλληνες βιομήχανοι έχουν άποδειχτεί άνίκανοι να προχωρήσουν σέ μεγάλες

έπενδύσεις σε νέους κλάδους παραγωγής και δεύτερο, γιατί στη σημερινή κρίση του καπιταλισμού τό ξένο κεφάλαιο δέν ἔχει τίς προσδοκίες τών ὑψηλῶν κερδῶν πού ἀπαιτεῖ γιά ν' ἀναλάβει μεγάλες ἐπενδύσεις στήν βιομηχανία. Ἀπλῶς θά ἐκβιάζει συνεχῶς γιά περισσότερα προνόμια. Κάτω λοιπόν ἀπό αὐτές τίς συνθήκες, ἡ κάλυψη τοῦ μεγάλου ἐπενδυτικοῦ κενοῦ πού θά ἔβγαζε τήν οἰκονομία ἀπό τήν κρίση καί θά προωθοῦσε τή βιομηχανική ἀνάπτυξη μπορεῖ νά γίνει μόνο ἀπό τό κράτος πού δέν βάζει στόχο τήν πραγματοποίηση ὑψηλῶν κερδῶν.

Τό κράτος θά πρέπει νά προχωρήσει στήν ἴδρυση μεγάλων αὐτόνομων δημοσίων ἐπιχειρήσεων πού θά ἀναλάβουν ἐπενδύσεις γιά τήν ἐκμετάλλευση τοῦ ὀρυκτοῦ πλοῦτου τῆς χώρας καί σέ βιομηχανικούς κλάδους κρίσιμης σημασίας γιά τήν οἰκονομική ἀνάπτυξη στούς ὁποίους οἱ Ἕλληνες βιομήχανοι ἀδυνατοῦν ἢ ἀδιαφοροῦν νά κάνουν ἐπενδύσεις. Θά μπορούσε βέβαια γι' αὐτό τό σκοπό νά ἐνεργοποιηθεῖ ἡ ΕΛΕΜΒΕ, ἀλλά μέ τήν προϋπόθεση ὅτι οἱ βιομηχανικές μονάδες πού θά δημιουργηθοῦν ἀπ' αὐτό τόν φορέα μέ τά ἀποταμιευτικά πλεονάσματα καί ἄλλες θυσίες τοῦ λαοῦ θά ὑπαχθοῦν στό Δημόσιο καί δέν θά ἐκχωρηθοῦν γιά κερδοσκοπία σέ ιδιώτες. Ἡ βασική αὕτη πολιτική θά πρέπει νά πλαισιωθεῖ καί μέ μιά σειρά ἄλλα μέτρα ὅπως ἀπό διεθνεῖς μειοδοτικούς διαγωνισμούς γιά τήν ἀγορά σύγχρονης τεχνολογίας, αὐστηροῦς περιορισμούς στίς εἰσαγωγές εἰδῶν πολυτελείας γιά ἐξοικονόμηση συναλλαγμάτων πού χρειάζεται γιά εἰσαγωγή μηχανικοῦ ἐξοπλισμοῦ, κρατικούς ἐλέγχους στό πιστωτικό σύστημα γιά νά μὴ διοχετεύονται ἀπό τίς τράπεζες τά ἀποταμιευτικά πλεονάσματα τοῦ λαοῦ σέ ἀντιπαραγωγικές καί ἐμπορομεσιτικές δραστηριότητες κ.ἄ.

β. Γιά τόν πληθωρισμό: Γιά τήν καταπολέμηση τοῦ πληθωρισμοῦ ἡ πολιτική θά πρέπει νά στραφεῖ στά βασικά αἷτια πού τόν προκαλοῦν. Καί αὐτά ὅπως εἶδαμε εἶναι τά ὑπέρογκα κέρδη τοῦ μεγάλου ἐμπορικοῦ κεφαλαίου καί οἱ διοικητικές ἀυξήσεις τιμῶν ἀπό τίς μονοπωλιακές καί ὀλιγοπωλιακές ἐπιχειρήσεις.

Ἡ ἐπιβολή ἐνός φόρου ὑπερκανονικῶν κερδῶν (δηλ. κερδῶν πάνω ἀπό μιά λογική ἀπόδοση 8-12%) κατὰ τό πρότυπο τοῦ φόρου πού εἶχε ἐπιβληθεῖ στήν Ἀγγλία ἀμέσως μετὰ τόν πόλεμο, ὁ αὐστηρὸς ἐλεγχος τῆς δύναμης τῶν μονοπωλίων νά καθορίζουν αὐτόνομα τίς τιμές καί ἡ περικοπή τῶν πιστώσεων γιά τίς ἐμπορομεσιτικές δραστηριότητες ἀποτελοῦν μερικά μέτρα γιά τήν καταπολέμηση τοῦ πληθωρισμοῦ πού μαστίζει σήμερα τή χώρα.

γ. Γιά τή διανομή: Τό μπλοκάρισμα τῆς αὔξης τοῦ ἐργατικοῦ ἡμερομισθίου σ' ὅλη τή μεταπολεμική περίοδο, ἡ ἀποδειγμένη ἐκμετάλλευση τῆς ἀγροτιᾶς ἀπό τό ἐμπορικό καί βιομηχανικό κεφάλαιο, ἡ ὑπέρμετρη φορολογική ἐπιβάρυνση (ἄμεση καί ἔμμεση) τῶν στρωμάτων τοῦ πληθυσμοῦ μέ χαμηλά εἰσοδήματα (φτάνει τό 30%), ἡ μετάθεση μέσω τοῦ πληθωρισμοῦ εἰσοδημάτων ἀπό τοὺς ἐργαζομένους στό μεγάλο κεφάλαιο, οἱ γενναῖοι δώρες κρατικές παραχωρήσεις στά μονοπώλια καί ἄλλα, ἔχουν ὁδηγήσει σέ μεγάλες εἰσοδηματικές ἀνισότητες πού εἶναι κοινωνικά ἀπαράδεκτες. Ἀπό ἐκτιμήσεις πού ἔκανα προκύπτει ὅτι τό 46% τοῦ πληθυσμοῦ μέ χαμηλά εἰσοδήματα κάτω ἀπό 120 χιλ. δραχ. τό χρόνο παίρνει μόνο τά 16% τοῦ Ἐθνικοῦ Εἰσοδήματος. Αὐτοὶ εἶναι οἱ ἐργάτες, οἱ ἀγρότες καί στρώματα μικροαστῶν. Ἀπό τήν ἄλλη μεριά τό 8% τοῦ πληθυσμοῦ μέ ὑψηλά εἰσοδήματα ἀπό 650 χιλ. δραχ. καί πάνω τό χρόνο νέμεται τό 30% τοῦ Ἐθνικοῦ Εἰσοδήματος. Αὐτοὶ εἶναι οἱ μεγαλέμποροι, οἱ βιομήχανοι καί πολλοὶ τεχνοκράτες. Ἡ μεσαία τάξη πού ἀποτελεῖται ἀπό τό ἄλλο 46% τοῦ

πληθυσμού με εισόδημα από 120-650 χιλ. δρχ. παίρνει τό 54% του Έθνικού Εισοδήματος. Αυτοί είναι κυρίως ελεύθεροι επαγγελματίες (δικηγόροι, μηχανικοί, γιατροί) και μικροαστοί βιοτέχνες και έμποροι.

Η παραπάνω κοινωνικά απαράδεκτη κατάσταση διανομής επιβάλλει νά χρησιμοποιηθούν όλα τά μέτρα πού διαθέτει ό σημερινός δημοσιονομικός μηχανισμός γιά τήν απόσβεση τών εισοδηματικών ανισοτήτων. Η αναδιανομή του εισοδήματος επιβάλλεται ακόμη στή σημερινή συγκυρία γιά νά ένισχύσει τή ζήτηση τών μεγάλων στρωμάτων του πληθυσμού βασικού παράγοντα γιά τήν ανάκαμψη τής βιομηχανικής παραγωγής.

Ό φορολογικός μηχανισμός είναι ένα από τά βασικά μέσα πού διαθέτει τό σύστημα γι' αναδιανομή του εισοδήματος. Ό μηχανισμός αυτός έτσι όπως είναι σήμερα διαρθρωμένος αντί νά αμβλύνει τίς εισοδηματικές ανισότητες, όπως συμβαίνει στίς περισσότερες χώρες του κόσμου, αντίθετα τίς κάνει πιό έντονες. Από μία έκτίμηση πού έκανα προκύπτει ότι τό συνολικό φορολογικό βάρος (ήμεσοι και έμμεσοι φόροι) πού πέφτει στίς πλάτες του πληθυσμού μέ χαμηλά εισοδήματα φτάνει τό 32%, του πληθυσμού μέ μεσαία εισοδήματα τό 26% και του πληθυσμού μέ ύψηλά εισοδήματα τό 29%. Χρειάζεται λοιπόν ριζική αναμόρφωση του φορολογικού συστήματος. Σέ πρώτη φάση θά μπορούσαν νά γίνουν μεταρρυθμίσεις πού θά αύξαναν τό φορολογικό βάρος τών μεγάλων εισοδημάτων κυρίως του κεφαλαίου και θά μείωναν τή φορολογική επιβάρυνση τών εργαζομένων. Ένδεικτικά αναφέρουμε: α) Έπιβολή ούσιαστικού φόρου περιουσίας μέ προοδευτικό συντελεστή πού θά κυμαίνεται από 0,5 μέχρι 2,5% γιά τίς περιουσίες από 4 εκατ. και πάνω, β) Έπιβολή ύψηλου φόρου στήν αυτόματη υπερίσχιση τής περιουσίας, γ) Κατάργηση όλων τών φορολογικών παραχωρήσεων και προνομίων στο μεγάλο κεφάλαιο, δ) Αύστηρά μέτρα γιά τή σύλληψη τής φορολογητέας ύλης πού διαφεύγει. Γιά τήν ελάφρυνση τής φορολογικής επιβάρυνσης τών εργαζομένων θά μπορούσαν σέ πρώτη φάση νά γίνουν οι έξης φορολογικές τροποποιήσεις: α) Αύξηση του άφορολόγητου όριου γιά τος εργαζόμενους μέ μικρά εισοδήματα και εφαρμογή συστήματος αυτόματης τιμαριθμικής προσαρμογής, β) Αύξηση του απαλλασσόμενου όριου εισοδήματος από εργασία από 45 χιλ. δρχ. πού είναι σήμερα σέ 100 χιλ. δρχ. και εφαρμογή και έδώ αυτόματης τιμαριθμικής προσαρμογής, γ) Αύξηση τών κοινωνικών παροχών γιά κοινωνική άσφάλιση. Αυτά είναι μερικά άμεσα μέτρα. Άλλά ή φορολογία χρειάζεται ριζική αναμόρφωση γιά ν' αλλάξει ή σχέση μεταξύ άμέσων και έμμεσων φόρων.

Άλλά τό βασικότερο μέτρο γιά τήν αναδιανομή είναι ή αναπροσαρμογή του εργατικού ήμερομισθίου και ή αύξηση τών επιδοτήσεων στους άγρότες. Αυτή τή στιγμή τά εργατικά ήμερομίσθια θά πρέπει ν' αύξηθούν τουλάχιστον κατά τό ποσοστόν πού έχασαν οι εργάτες στα δέκα τελευταία χρόνια, όταν τά πραγματικά τους ήμερομίσθια αύξάνονταν λιγότερο από τήν αύξηση τής παραγωγικότητας. Αυτή ή απώλεια, όπως είδαμε παραπάνω, υπερβαίνει τό 25%. Μόνο έτσι οι εργαζόμενοι θά ανακτήσουν τουλάχιστον τή μερίδα πού είχαν στή διανομή του εισοδήματος και θά αμβλυνθούν μέχρι ένα βαθμό οι έντονες εισοδηματικές ανισότητες.